

POSTANOWIENIE

Dnia 28 stycznia 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Mirosław Bączyk (przewodniczący)

SSN Dariusz Dończyk (sprawozdawca)

SSN Agnieszka Piotrowska

w sprawie z wniosku S. Ł.
przy uczestnictwie [...]o wpis,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 28 stycznia 2016 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawczyni
od postanowienia Sądu Okręgowego w W.
z dnia 8 lipca 2014 r.,

**uchyla zaskarżone postanowienie oraz postanowienie Sądu
Okręgowego w W. z dnia 16 czerwca 2014 r., i przekazuje sprawę
Sądowi Okręgowemu
w W. do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia
o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

S. Ł. wniosła m.in. o wpisanie przysługującego jej roszczenia o ustanowienie prawa użytkowania wieczystego na nieruchomości objętej księgą wieczystą [...] - działka ewidencyjna nr 27. Do wniosku dołączono decyzję Samorządowego Kolegium Odwoławczego z dnia 13 czerwca 2013 r., mocą której na podstawie art. 138 § 1 pkt 1 k.p.a., utrzymana została w mocy zaskarżona uprzednio decyzja

Samorządowego Kolegium Odwoławczego z dnia 18 grudnia 2012 r., która z kolei stwierdziła nieważność orzeczenia z dnia 11 kwietnia 1957 r. wydanego przez Prezydium Rady Narodowej w m. W. z powodu rażącego naruszenia art. 7 dekretu z dnia 26 października 1946 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m.st. Warszawy. W dniu 11 kwietnia 1957 r. odmówiono bowiem przyznania prawa własności czasowej do gruntu nieruchomości położonej przy ul. K., Nr hip. [...].

Postanowieniem z dnia 7 sierpnia 2013 r. referendarz sądowy w Sądzie Rejonowym oddalił wniosek. Skargę na powyższe rozstrzygnięcie wniosła wnioskodawczyni. W dniu 29 listopada 2013 r. Sąd Rejonowy dokonał wpisu zgodnie z wnioskiem.

Apelacje od powyższego wpisu wnieśli uczestnicy postępowania [...]. Postanowieniem z dnia 16 czerwca 2014 r., wydanym na posiedzeniu niejawnym, Sąd Okręgowy w W. apelacje oddalił (pkt 1) oraz orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego (pkt 2). Po wpłynięciu wniosków o sporządzenie i doręczenie uzasadnienia wydanego postanowienia, Sąd Okręgowy, postanowieniem z dnia 8 lipca 2014 r. w trybie art. 358 k.p.c. uchylił punkt 1 i 2 postanowienia tego Sądu z dnia 16 czerwca 2014 r. (pkt 1); uchylił zaskarżony wpis w całości i oddalił wniosek (pkt 2) oraz orzekł o kosztach postępowania odwoławczego (pkt 3).

W ocenie Sądu Okręgowego, załączona do wniosku decyzja Samorządowego Kolegium Odwoławczego z dnia 13 czerwca 2013 r. nie mogła stanowić podstawy wpisu do księgi wieczystej roszczenia o ustanowienie prawa użytkowania wieczystego. Przepisy u.k.w.h. nie przewidują bowiem wpisu roszczenia o ustanowienie prawa użytkowania wieczystego. Wpis do księgi wieczystej - poza prawami rzeczowymi - praw osobistych i roszczeń przewiduje co prawda art. 16 tej ustawy, jednak jest to możliwe jedynie w wypadkach przewidzianych w przepisach ustawowych. Żaden przepis rangi ustawowej nie przewiduje możliwości ujawnienia ostrzeżenia wskazanego we wniosku. W szczególności, nie przewiduje tego art. 7 dekretu z dnia 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m. st. Warszawy (Dz.U. Nr 50, poz. 279), z którego to przepisu wnioskodawczyni wywodzi swoje uprawnienie do ustanowienia użytkowania wieczystego.

Wniosek nie mógł zostać uwzględniony, gdyż załączony do wniosku o wpis dokument nie spełnia wymagań przewidzianych w art. 31 ust. 1 u.k.w.h. Dołączona do wniosku decyzja niewątpliwie jest decyzją administracyjną spełniającą wymagania określone w przepisach k.p.a. - która co do zasady - może być podstawą wpisu w księdze wieczystej, ale została ona złożona w oryginale. Do wniosku nie załączono więc prawidłowego dokumentu, który mógłby stanowić podstawę wpisu.

Ponadto wnioskodawczyni nie wykazała, że jest podmiotem uprawnionym według art. 626² § 5 k.p.c. do złożenia wniosku o wpis. Z uzasadnienia załączonej do wniosku decyzji z dnia 13 czerwca 2013 r. wynika, iż wnioskodawczyni nabyła spadek po H. M., co pośrednio mogłoby wskazywać, iż jest spadkobiercą K. K. - pierwotnego właściciela przedmiotowej nieruchomości - nie mniej jednak dalej wskazano, iż w dniu 10 października 2012 r. wnioskodawczyni zbyła spadek po ww. osobie na rzecz E. T. Z tych względów Sąd drugiej instancji na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. w zw. z art. 518¹ § 3 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. uchylił zaskarżony wpis i oddalił wniosek.

Poza tym Sąd Okręgowy wyjaśnił, że w dniu 16 czerwca 2014 r. zapadło postanowienie, mocą którego oddalono apelacje wniesione w sprawie i zasądzono od każdego z apelujących na rzecz wnioskodawczyni kwotę 60 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania odwoławczego. W dniu 8 lipca 2014 r. Sąd Okręgowy w trybie art. 358 k.p.c. uchylił punkt 1 i 2 wymienionego wyżej postanowienia i jednocześnie uchylił zaskarżony wpis w całości i oddalił wniosek, bowiem taka powinna być rzeczywista decyzja Sądu. Orzeczenie o oddaleniu apelacji wydane zostało na skutek błędnego przyjęcia, iż Sąd Rejonowy po rozpoznaniu skargi na orzeczenie referendarza sądowego, oddalającego wniosek o wpis, oddalił skargę, a nie ją uwzględnił. Decyzja Sądu Okręgowego była oczywiście nieprawidłowa, nie ulega bowiem wątpliwości, iż kwestia braku podstaw do wpisu roszczenia o ustanowienie użytkowania wieczystego w dziale III księgi wieczystej, jest ugruntowana zarówno w orzecznictwie tutejszego Sądu, jak również Sądu Najwyższego. Biorąc powyższe pod uwagę, jak również brzmienie art. 358 k.p.c., zgodnie z którym postanowienie wydane na posiedzeniu niejawnym wiąże sąd od chwili, w której zostało podpisane wraz z uzasadnieniem oraz to, iż do dnia 8 lipca

2014 r. uzasadnienie nie zostało podpisane, a nawet sporządzone, Sąd Okręgowy uchylił postanowienie z dnia 16 czerwca 2014 r.

Od postanowienia Sądu Okręgowego z dnia 8 lipca 2014 r. skargę kasacyjną wniosła wnioskodawczyni. W ramach podstawy kasacyjnej z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. zarzuciła naruszenie przepisów postępowania - art. 358 i art. 626² § 5 k.p.c. Natomiast w ramach podstawy kasacyjnej z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. zarzuciła naruszenia przepisów - art. 16 ust. 1 i 2 oraz art. 31 ust. 1 u.k.w.h. W związku z powyższymi zarzutami wnioskodawczyni wniosła o uchylenie w całości zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu ewentualnie o zmianę w całości zaskarżonego postanowienia poprzez oddalenie apelacji złożonych przez uczestników postępowania: [...] od postanowienia Sądu Rejonowego w W. z 29 listopada 2013 r.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 358 k.p.c., postanowienie wydane na posiedzeniu niejawnym wiąże sąd od chwili, w której zostało podpisane wraz z uzasadnieniem, jeżeli zaś sąd postanowienia nie uzasadnia, od chwili podpisania sentencji. W orzecznictwie w odniesieniu do postanowień wydawanych przez sąd na posiedzeniu niejawnym była rozważana kwestia, czy powinna być podpisana odrębnie sama sentencja postanowienia w sytuacji, w której sentencja postanowienia i jego uzasadnienie stanowią jeden dokument, a podpisy znajdują się pod treścią pisemnego uzasadnienia postanowienia. Przyjęto, że także w wyżej podanym przypadku sentencja postanowienia powinna być odrębnie podpisana (por. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 26 września 2000 r., III CZP 29/00, OSNC 2001, nr 9, poz. 132 i z dnia 13 marca 2002 r., III CZP 12/02, OSNC 2003, nr 2, poz. 17 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 lutego 2003 r., III CZP 94/02 Prok. i Pr. - wkł. 2003/6/32). W powołanych orzeczeniach wyjaśniono - co jest istotne dla oceny zasadności wniesionej skargi kasacyjnej - że art. 358 k.p.c. ma zastosowanie jedynie w stosunku do wydanych na posiedzeniu niejawnym postanowień nierozstrzygujących o istocie sprawy. W uzasadnieniu uchwały Sądu Najwyższego z dnia 26 września 2000 r., III CZP 29/00 wskazano, że do postanowień co do istoty sprawy należy w zakresie nieuregulowanym przepisami o postępowaniu nieprocesowym stosować odpowiednio przepisy o wyrokach (art. 316-332

w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.), a nie przepisy o postępowaniach w postępowaniu nieprocesowym, chyba że przepisy o postępowaniu nieprocesowym do tych ostatnich wyraźnie odsyłają (tak art. 517 *in principio*, który odsyła do art. 357 co do uzasadnienia i doręczenia postanowień wydanych w postępowaniu nieprocesowym, a więc również postanowień co do istoty sprawy). Zasadą w postępowaniu nieprocesowym jest wydawanie postanowień co do istoty bez przeprowadzenia rozprawy. Omawiane postanowienia wydane na posiedzeniu niejawnym nie są zatem ogłaszane, ale doręcza się je z urzędu wraz z uzasadnieniem uczestnikom postępowania (art. 357 § 2 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.). W procesie natomiast z zasady wyroki są wydawane po przeprowadzeniu rozprawy (art. 316 § 1 k.p.c.) i podlegają ogłoszeniu (art. 326 § 1 k.p.c.). Wyjątki od tej reguły mogą wynikać tylko z przepisów szczególnych. Postanowienia co do istoty sprawy wiążą sąd od chwili ogłoszenia (art. 332 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.), a jeżeli nie podlegają ogłoszeniu - od chwili podpisania sentencji. Wprawdzie – jak zauważył Sąd Najwyższy w powołanej wyżej uchwale - wśród stosowanych tu odpowiednio przepisach o wyrokach brak ogólnej normy, że wyrok nie ogłoszony wiąże sąd od chwili podpisania sentencji, jednakże regułę taką można wyprowadzić z tych przepisów szczególnych o wyrokach, które dopuszczają ich wydanie na posiedzeniu niejawnym i nie przewidują ogłoszenia (art. 341 zdanie drugie i - nieobowiązujący już - art. 479¹⁹ § 1 k.p.c.). Wyżej przedstawione stanowisko co do związania sądu postanowieniem co do istoty sprawy wydanym na posiedzeniu niejawnym z chwilą jego podpisania podziela także obecny skład Sądu Najwyższego.

W postępowaniu wieczystoksięgowym mają zastosowania przepisy k.p.c. o postępowaniu nieprocesowym z modyfikacjami przewidzianymi w art. 626¹ - 626¹³ k.p.c. Według art. 626¹ § 1 k.p.c., sprawy w postępowaniu wieczystoksięgowym rozpoznawane są na posiedzeniu niejawnym, co dotyczy także postępowania apelacyjnego (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 27 lutego 2002 r., III CZP 3/02, OSNC 2002, nr 12, poz. 145). Zgodnie z art. 626⁸ § 6 k.p.c., w postępowaniu wieczystoksięgowym wpis w księdze wieczystej jest orzeczeniem. Uzasadnienia wpisu nie sporządza się. Według natomiast art. 626⁸ § 7 k.p.c., wpisem w księdze wieczystej jest również wykreślenie. W § 8 i 9 tego samego artykułu zawarto szczególne regulacje dotyczące sposobu złożenia podpisu przez sędziego lub referendarza sądowego w księdze wieczystej prowadzonej w systemie informatycznym oraz chwili, w której

wpis uważa się za dokonany. Odmiennie w stosunku do zasad ogólnych uregulowano sposób doręczania orzeczeń będących wpisami. Zgodnie bowiem z art. 626¹⁰ § 1 i 2 k.p.c., o dokonany wpis jedynie zawiadamia się uczestników postępowania, przy czym zawiadomienie zawiera istotną część wpisu. Przepisy te nie zawierają odrębnych w stosunku do przepisów ogólnych przepisów odnoszących się do orzeczeń sądu drugiej instancji wydanych w następstwie rozpoznania apelacji, wniesionej przez uczestnika postępowania wieczystoksięgowego od orzeczenia sądu pierwszej instancji dotyczącego wniosku o wpis w księdze wieczystej (uwzględniającego albo oddalającego ten wniosek). Postanowienie sądu drugiej instancji wydane na posiedzeniu niejawnym po rozpoznaniu apelacji uczestnika postępowania wieczystoksięgowego - rozstrzygające merytorycznie o zasadności bądź bezzasadności apelacji wniesionej od orzeczenia sądu pierwszej instancji w przedmiocie złożonego wniosku o wpis w księdze wieczystej - jest orzeczeniem co do istoty sprawy, które wiąże sąd drugiej instancji z chwilą podpisania jego sentencji. Do takiego postanowienia art. 358 k.p.c. nie stosuje się. Doręczenie uzasadnienia postanowienia sądu drugiej instancji wydanego w następstwie rozpoznania apelacji następuje według zasad przewidzianych w art. 387 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

Sąd Okręgowy był więc związany wydanym na posiedzeniu niejawnym i podpisanym, a następnie doręczonym uczestnikom postępowania, postanowieniem z dnia 16 czerwca 2014 r., którym oddalił apelacje uczestników postępowania od wpisu w księdze wieczystej dokonanego przez Sąd pierwszej instancji w dniu 29 listopada 2013 r. zgodnie ze złożonym wnioskiem. Sąd drugiej instancji uchylił wydane przez siebie postanowienie z naruszeniem art. 358 k.p.c., który nie miał do tego orzeczenia zastosowania. Jeżeli Sąd drugiej instancji dostrzegł dopiero po wydaniu postanowienia z dnia 16 czerwca 2014 r., że zastało ono wydane na skutek pomyłki co do treści orzeczenia Sądu pierwszej instancji zaskarżonego apelacjami, to okoliczność ta mogła znaleźć wyraz wyłącznie w treści uzasadnienia tego orzeczenia, o sporządzenie którego wnieśli uczestnicy postępowania. Sąd drugiej instancji nie mógł natomiast samodzielnie uchylić wydanego przez siebie orzeczenia, otwierając w ten sposób możliwość ponownego orzekania o wniesionych apelacjach. Uchylenie tego orzeczenia mogło nastąpić jedynie w następstwie rozpoznania skargi kasacyjnej,

ewentualnie na podstawie przewidzianej w art. 523 k.p.c. Stwierdzone uchybienie Sądu miało istotny wpływ na wynik sprawy.

Z tych względów na podstawie art. 398¹⁵ § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. uchylono zaskarżone postanowienie Sądu Okręgowego z dnia 8 lipca 2014 r. i przekazano sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji. Sąd Najwyższy uchylił także wcześniejsze postanowienie Sądu Okręgowego z dnia 16 czerwca 2014 r., do którego - w punkcie pierwszym - odnosiło się postanowienie z dnia 8 lipca 2014 r., uznając, że na skutek naruszenia przepisów postępowania ten sam Sąd wydał w tym samym postępowaniu apelacyjnym i co do tych samych apelacji dwa sprzeczne ze sobą orzeczenia co do istoty sprawy. W tych okolicznościach uznano oba wydane orzeczenia jako łączną - wewnątrznie sprzeczną - czynność orzeczniczą. Z tych przyczyn rozpoznanie pozostałych zarzutów skargi kasacyjnej - odnoszących się do *meritum* sprawy - było przedwczesne.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 108 § 2 w zw. z art. 391 § 1, art. 398²¹ i art. 13 § 2 k.p.c.

kc